

**IVAN IV. a vznik ruského
samoděržaví
Vláda Borise GODUNOVA a
období smuty**

Dětství Ivana IV.

- Syn Vasilije III. A Jeleny Glinské
- Narodil se 25.8. 1530
- 3.12. 1533 zemřel Vasilij III. → carevič Ivan IV zdědil trůn, regentkou je jeho matka
- Krvavé boje o moc mezi Glinskými, Šujskými a Bělskými
- Násilí a vraždy poznamenají povahu Ivana IV. , je nervní, bojácný, nevyzpytatelný
- 3.4. 1538 zemřela Jelena Glinská

Василий III и Елена Глинская

Samostatná vláda

- V roce 1543 se ve svých 13 letech dopustil první vraždy → vražda účinná a rychlá zbraň
- **16.1.1547 korunován carem** → vládce „vseja Rusi“
- 3.2. 1547 se oženil s Anastázií Zacharjinovou
- šťastné manželství, mají celkem 6 dětí – přežil pouze syn Fjodor
- → období reforem
- zemřela 7.8. 1560 → začíná temné období, krutovláda → získal přívlastek „Hrozný“

„Car pravdy“

- Předsevzetí ukončit zkorumpovanost a mocichtivost bojarů
- Chce se stát „carem pravdy“
- Vláda s tzv. Vybranou radou
- Zvýšení daní
- Reorganizace soudnictví
- Územní reforma -> guby (okresy) → gubernie
- Reorganizace armády

Dobytí Kazaňského a Astrachaňského chanátu

- -> úspěchy v bojích
- Prvním úkolem Ivana IV. bylo pokračovat v záměru svého otce = dobýt Kazaňský chanát
- 1547 – Kazaň odolává velkému vojsku Ivana IV. a brání se i dalšímu tažení carovy armády v roce 1550
- Ivan Hrozný je ale rozhodnut pokořit Kazaň za každou cenu

Dobytí Kazaně

- Vojsko se sto padesáti tisíci muži a sto padesáti děly
- Říjen 1552 – Kazaň dobytá
- 1552 – 1557 = genocida (masové vraždění vedlo k vylidnění kdysi kvetoucího chanátu)
- Stejný osud postihl i Astrachaňský chanát

Livonská válka

- Car začal prosazovat útok na Livonsko
- Carské vojsko pálilo v Livonsku města
- První porážky
- Ivan IV. tvrdí, že za první porážky může zrada bojarů
- Příměří → ztráta řady měst

Livonsko

Opričnina

1564 – odjel s poklady do Alexandrovské slobody

1565 – návrat do Moskvy – zavedení opričniny

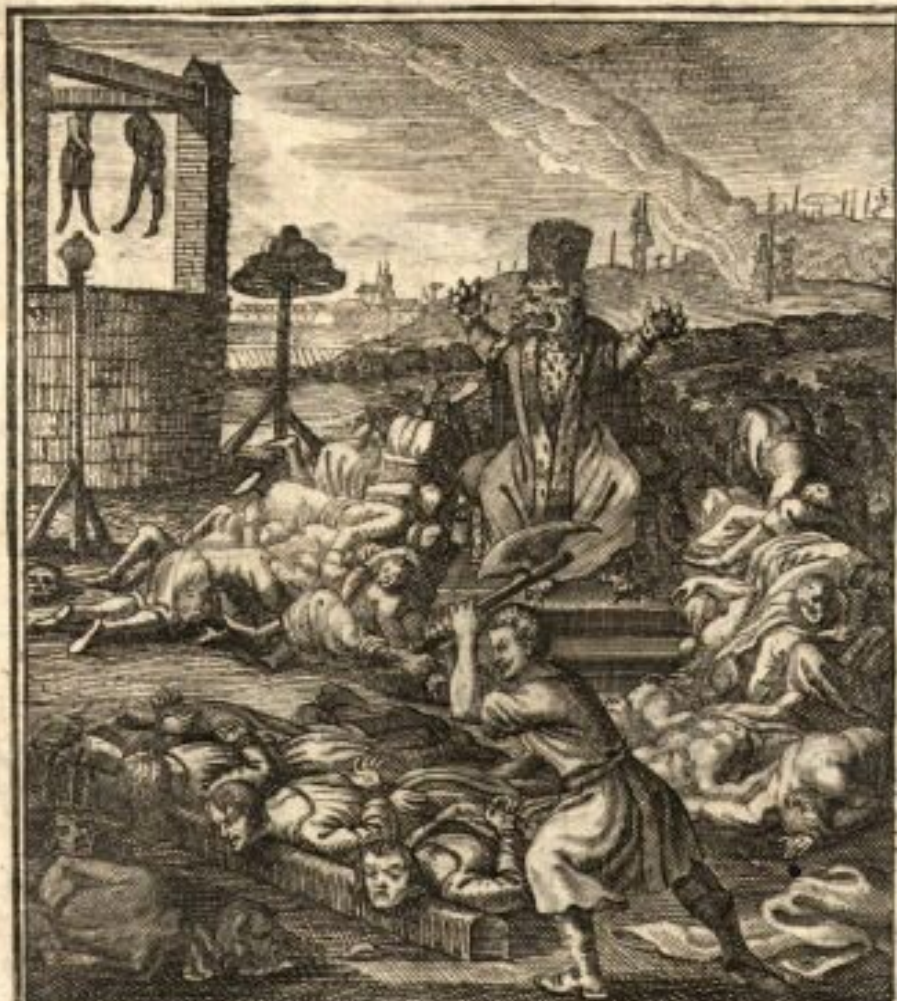
- Vyčlenění velkých území ze státní správy jako svůj vlastní úděl → **opričnina**
- Do opričniny zahrnuta většina území Moskevské Rusi (20 měst na severu, 2/3 území)
- Ostatní území má být spravováno podle starého řádu → **zemština**
- K ochraně využívá strážců = opričníků

Opričníci

Tajná policie asi 6 000 mužů,
nosí černé oblečení, jezdí na
vraném koni

→ popravy a vraždy, rabování

Znaky: **Psí hlava a metla**→
vykousat a vymést zradu

Im alten Zeiten stach oft unter Dornen
Ein Tiger welches Blut wie Wasser in sich saff.
Aus viel Exempeln mich nicht eines zu bedien:
84 War nicht Baslowitz recht von dergleichen Stoff

- **1570** - výprava proti Novgorodu – masakr, vyvraždění a vypálení města
- Moskva – poprava zrádců
- **1572** – zrušení opričniny
  - významné rody vyvražděny, jejich půda a majetek zabaveny
  - samoděržavná monarchie

Анатолий Рубин

Klady a zápory vlády Ivana IV.

- Ivan IV. byl nadaným vládcem
- dobře chápal, co Rusko ke svému prospěchu potřebuje, své záměry však prosazoval neadekvátními krutými metodami a svou zemi v konečném výsledku citelně poškodil – hluboká krize
- Ivan IV. zavedl reformy v oblasti správy, práva, vojenství a hospodářství, hlavním úkolem bylo posílení ústřední carské moci
- reformy vedly ke stabilizaci politického života státu, což se projevilo i v zahraniční politice
- za Ivanovy vlády se do Ruska poprvé dostal knihtisk (1564 Apostol)

- 1550 – vydán **Suděbník**
  - doplnění a upravení zastaralého Suděbníku z dob Ivana III.
- 1551 – svolán velký církevní soubor (sněm)
  - Reforma církve
  - Z původní pokory ke starším, zkušenějším rádcům a představitelům církve změna politiky směřující k samoděržaví

- ✘ Ivan se snažil rozvíjet obchodní styky s evropskými zeměmi, například s Anglií nebo Holandskem
- ✘ Vypravil výpravy za Ural → počátek kolonizace Sibiře a Dálného východu
- ✘ Upevnil carskou moc → **samoděržaví**, neomezený vládce
- ✘ Vedl války s Livonskem

Smrt careviče

- 1581 konflikt mezi carem a jeho následníkem carevičem Ivanem → Ivan IV. ho uhodil železnou tyčí , po 4 dnech carevič umírá
- Ivanu Hroznému zbyl jen slabomyslný syn Fjodor, který nebyl schopen vládnout
- syn Dimitrij → je ještě malý, zrozen z pátého manželství, které církve neuznávala
- Když Ivan IV. v roce 1584 zemřel a na jeho místo nastoupil bezdětný mladší syn Fjodor I. Ivanovič, znamenalo to konec dynastie Rurikovců.

Kultura

- přestavba moskevského hradu Kremlu
- nová chrámová architektura – stanové chrámy
  - méně byzantských vlivů, využití domácích lidových prvků
  - Chrám Vasilije Blaženého v Moskvě
- Malířství – důraz na realismus
- Literatura
  - polemiky, letopisy, dopisy a poselství Ivana Hrozného
  - počátky vědecké literatury
    - Encyklopedie vědomostí – tzv. Azbukovnik, Domostroj

Chrám Vasilije Blaženého

- Byl postaven v letech 1555 – 1560 na počest vítězství nad Kazaní
- Původní název Pokrovskij sobor
- Osm samostatných kostelů
- Soukromá kaple Ivana IV.
- Stavitelé Barma a Postnik Jakovlev (podle legendy byl na příkaz Ivana IV. oslepen)

Fjodor Ivanovič (1584 – 1593)

- syn Ivana IV.
- „slabý tělem i duchem“
- měl k ruce vládní komisi
- Neschopen vládnout Moskevské Rusi
- Skutečným vládcem se stává Boris Godunov
  - > **konec dynastie Rjurikovců**

Boris Godunov (1598 – 1605)

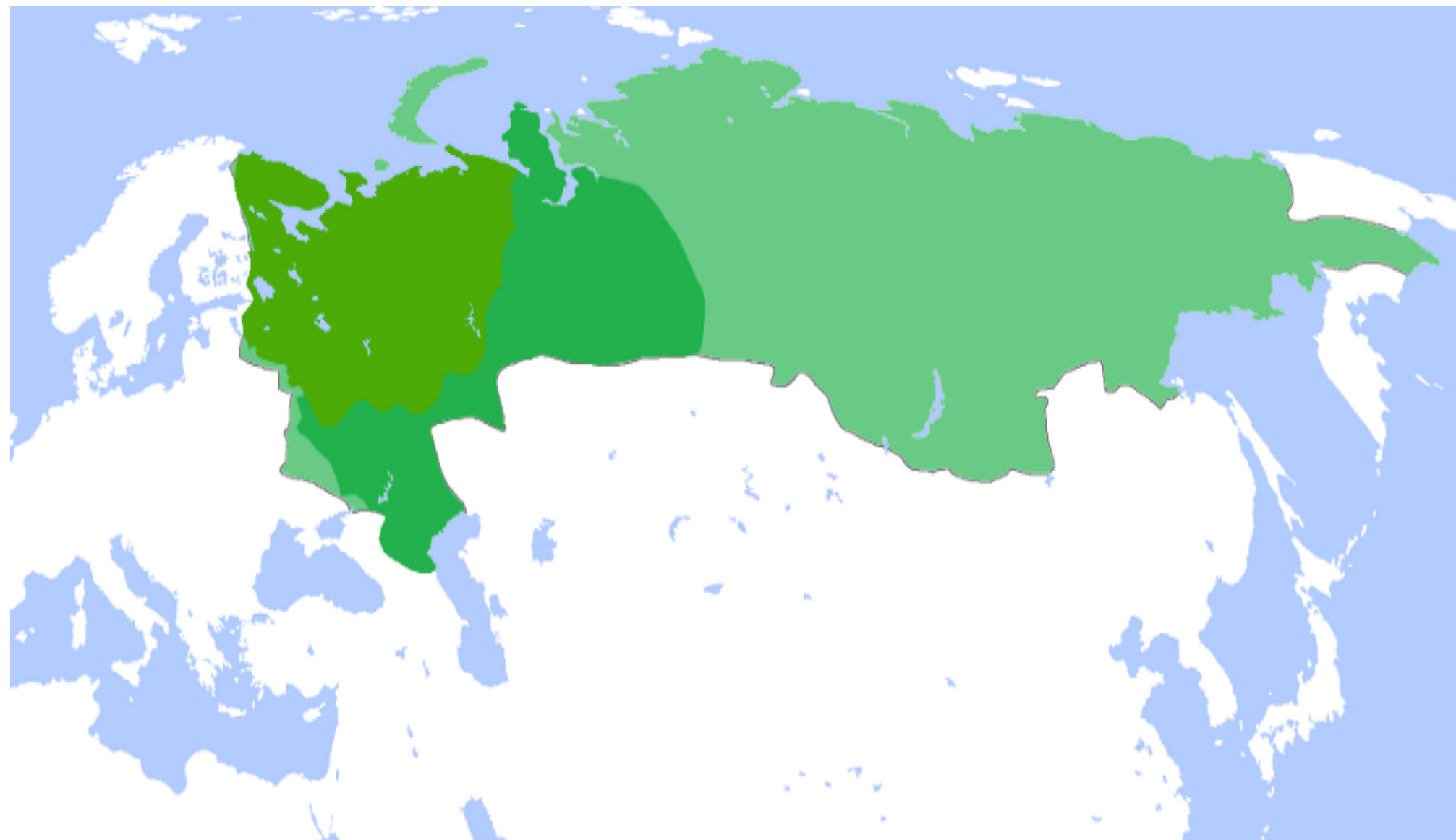
- 1598 korunován ruským carem
- Schopný a inteligentní
- Z rodu moskevských bojarů
- Po celý život negramotný
- Uznáván odpůrci
- Bez morálních zábran

- Podezřívají ho i z činů, které nespáchal
(vražda **Uary – Dimitrije**, druhého z carských synů)
- **1589** povýšení moskevského metropolity **Iova** na patriarchu (jeho přítel a spojenec)
> nezávislost pravoslavné církve
- **1587** - uzavřel na 15 let **příměří s Polskem**
- **1595** - „**věčný mír**“ se **Švédskem**
- Rusku byly **vráceny oblasti** ztracené v livonské válce
- získal **přístup k Finskému zálivu**

Čemu čelil Boris Godunov?

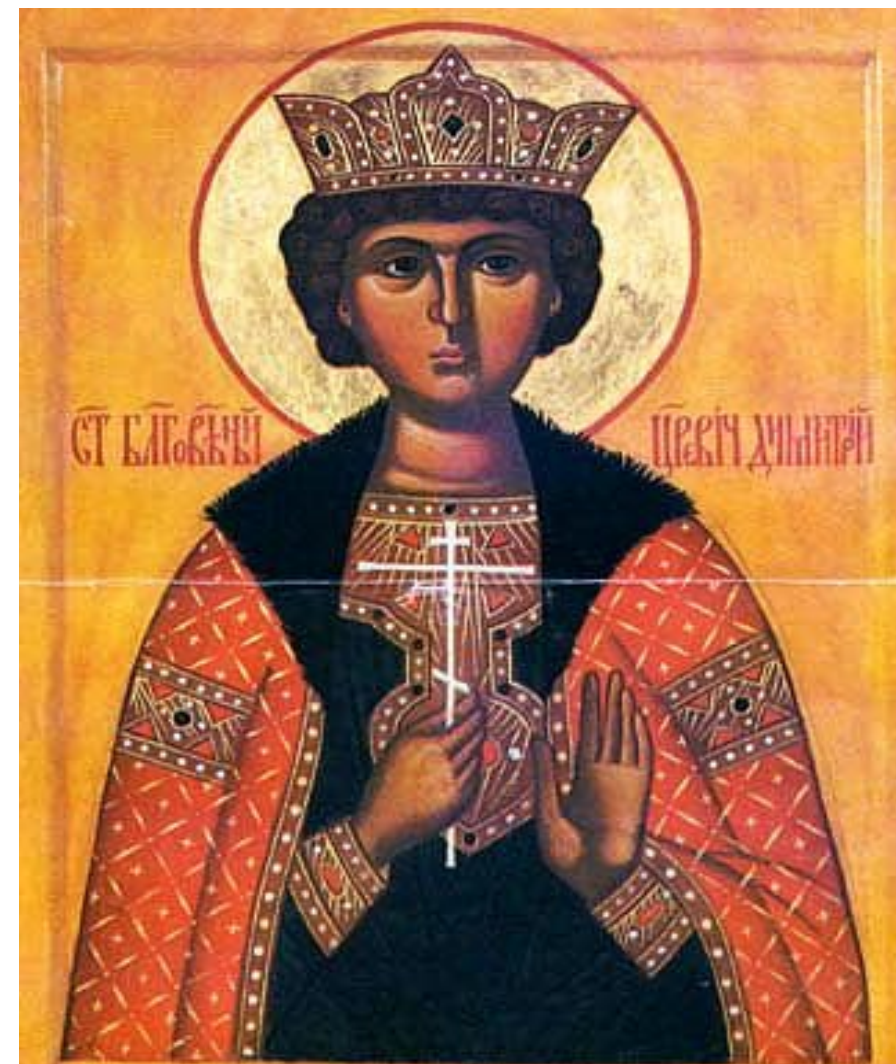
- útokům bojarské opozice (Vasilij Šujskij)
- **1600** sucha a kruté mrazy v Moskvě
- **1601 – 1603** hladomor, lidé prchali do měst
- loupežení a drancování, krize
- 1605 smrt Borise Godunova (53 let)
- Nakrátko se stal carem jeho syn Fjodor, ale byl zabit i se svou matkou
(rozhlášeno, že spáchali sebevraždu)

Rusko – období smuty

- ruské hospodářství v 16. st. převážně zemědělské – 2 typy půdy: votčina, poměstí
- v 17. st. zasáhly moderní tendence -> změny v ekonomice, politice, armádě,...
- koncem 15. st. se zrodila myšlenka Moskvy jako třetího Říma a r. 1589 se moskevský arcibiskup stal metropolitou
- období zmatků z let 1587 – 1613
- vymření dynastie Rurikovců -> nástup Romanovců

- rok 1591 – smrt Fjodorova bratra Dimitrije
  - roku 1602 – příchod Jurije Otrepjeva na polský dvůr
  - vydával se za Dimitrije
  - Jurij Otrepjev byl roku 1605 korunován carem → Lžedmitrij I.
  - zorganizováno spiknutí bojarů v čele s Vasilijem Šujským
  - po smrti Lžedmitrije I. Šujskij byl korunován novým carem (1606-1610)
- 1606 – 1607 Bolotnikovovo povstání – kozáci, krvavě potlačeno

Lžedmitrij I.
- vládne v zájmu Polá

Marina Mnišek

Lžedmitrij II.

- r. 1607 se objevil další samozvanec Lžedimitrij II.
- při tažení na Moskvu se usadil ve vsi zvané Tušino
→ „tušinskij vor“
- dne 11. prosince 1610 byl zavražděn vlastní stráží

1612 – Moskva v obležení domobrany vedená knížetem Požarským, podporovaným Kuzmou Mininym

Zdroje

- Švankmajer, Milan, *Dějiny Ruska*, Praha 1995
- Payne, Robert - Romanoff, Nikita, *Ivan Hrozný*, Praha - Plzeň 2008
- Serczyk, Wladislav, *Ivan IV. Car vši Rusi a stvořitel samoděržaví*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004.
- SOCHROVÁ, Marie. *Dějepis v kostce: Novověk. Dějiny nové doby*. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Fragment, 1997, 160 s. ISBN 80-720-0094-2.
- LONGWORTH, Philip. *Dějiny impéria: sláva a pád ruských říší*. Vyd. 1. Plzeň: Ševčík, 2008. ISBN 978-80-7291-182-0.
- [www. panovnici.cz/ivan-iv-hrozny](http://www.panovnici.cz/ivan-iv-hrozny)
- <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/22432>
- <http://www.panovnici.cz/boris-fjodorovic-godunov#cv>